

8 פֶּאֶר הַגּוֹלָה

ק' שים לח הקהות
מ'מוגי שם פרק יד
ר' רא"ש על-פי
הפדרש ע' בית-יוסף
בשם רמב"ם בפרוש
הפסכה ת' סוטה לח

שְׁעָרֵי תְּשׁוּבָה

[טז] מְקַרְבֵּיךְ. עב"ט. וְכַבֵּר. כתב ששם מורה"ר אהר"י יחזקיה מורדוקאי בחשובות כח"י, שֶׁהָגוּ לומר שלפי הדין, אֲשֶׁר קָרָשְׁנוּ בְּדִשְׁתָּהּ שֶׁל אֶהְיֶה, וְהוֹסֵפִים פִּינָהּ וְאוֹמְרִים, וְנֹגַן. ע"ש: [כז] מִתְקַטְּלוֹת. עב"ט. ועין בשו"ת י"ב סימן ה' בכהן שנינו מיתותיה וְאֵינִי כּוֹלֵל לְהַגִּידָהּ יְדִי לֹא יֵשֵׁא אֶת כַּפִּיר, שֶׁאֵפֶלֶת הַדִּיעָבֶר שֶׁאִי אֶמַעֲבֵב נִשְׁאִי־כַפִּים; וְאֵפֶלֶת אֵם יַעֲקֹב שֶׁמִּמֶּנּוּ יִשְׁרָאֵל יִקְוֶה שֶׁמִּבְּעַד שֶׁיִּבְרָאֵשׁ וְיִקְרֶה בָּהֶם יְדִי שֶׁיִּשְׁתַּיֵּשׁ וְשֶׁאֵפֶלֶת הַלְמֵלֶכֶת, אֵפֶלֶת בְּמִקְוֶה שֶׁמֶנָּה שֶׁלָּהֶם שֶׁיִּשְׁלַשְׁלוּ טַלְמִיתֵיהֶם שֶׁאֵין חֲשֵׁשׁ שֶׁיִּשְׁאָלֶה בּוֹ, כִּמְבֹאֵר לָקֵטֶן, לֹא מִתְּנֵי נִשְׁאִי־כַפִּים עַל־יְדֵי סִמְכִיהָ, כִּמּוֹ עֲמִידָה עַל־יְדֵי סִמְכִיהָ; וְעוֹד, יִדְבְּלֵיךְ מִן חֵשֶׁא אֶהְיֶה כִּן שֶׁמִּשְׁעָה הֵאָדָּם שָׁמַר, יְדִי, כִּהְיָה וְיִשְׁאֵלֶה הַסִּמְכִיכִי שֶׁבִּרְאָהּ, עַן שָׁם: [כח] וּבַעֲמִידָהּ. עב"ט. וכן בַּכִּסִּים אִמְרֵיתָ כִּי סִמֵּן כִּפֹּר וְהֵנִיב סִמֵּן הָהֵשִׁינוּ כּוֹל הַחַיִּי. ועין ב"ש ע"ב ד' דאפלו עמידה ע"י סמך כמיה לא מהני, ע"ש:

אחד שאין קוראין לו כ"ע מודים דמקרינן לה יברכה, רמ"מ סימן יב: (כג) תהי' הסודור, פ"ח: (כד) **אֵלָא בלה"ק**, אפלו דרעיבד לא יצא, כנה"ג כ"כ פ"ח: לישב, רק שיהי' פניהם נגד חתנים, מ"א. בהן זמן ושבע ימים, ומכח חלשת ד מושב, דאין לבטלו מנשיאת כפים דעובר בג' עשרין, שבת-יעקב ח"ב סימן א, ע.

פאזיר הלכה

צריך לעלות 57): * ואחר־כך מקרא אותם שליח־עצור רבו'. עין במשנה ברוּרָה מִה שכתבנו בשם הפר' חדש שהביא ר'אבה מלוקמן סעיף בה דהקריאה אינו מעכב; אף שבאמת אין ר'אבה משם, כמו שדחה אותה בנהר־שולם, דהתם אורי' שמש"ץ הוא המקרא, והא דקאמר "כלם עולים לירושן" הינו לכד מהש"ץ, וכן פרש גסימן הפריימג'דים שם ונהפרי חדש אִייל לשיטתה דסבינא, אף בסעיף כ' דלא כהנהגות מינורי, אלא דאם הוא מקבץ לחרו' תפלתו, לא ביש פתנים אחרים מתר לשא' פניו, והא דקאמר "כלם" אורי' במקבץ, ומנהג דר'ג' אין דינו דהקריאה אינו מעכב, אלא לפי מאד דפסק הלוח' עירוב בסעיף כ' על־כרח' ד"כלם" לאו דוקא, מכל מקום בעשר

גודל הימין על גודל השמאל שלא יתפרדו. כדי שלא ישבר החלון, דבקעין ה' פנים, ואם יתפרדו, אין הרוח שבין הימין לשמאל נחשב כלל לאויר. והש' שכתבו שבין מלה למלה, וכל-שכן בין ברכה לברכה, רשאי לקרב או הגדילים עם האצבעות משום ציפוח: (מוד) וחולקים אצבעותיהם. דאיתא בתנחומא פרשת נשא: "משגיח מן החלונות" מבין אצבעותיהם של כהנים, "מציץ מן התרפים" בשעה שפושטים כפיהם⁶⁵: (מה) ומבנונים לעשות חמשה וכו'. רמז לזה, ממה דכתיב "התרפים", ה' תרפים: (מו) ופורשים כפיהם כדי וכו'. ורצה לומר, (מה) לא כמו שנושא אחד יביר בתפלה, שהוא נושא יביר כלפי שמים: יג (מוד) מתחילים הכתנים וכו'. ובכהן אחד שאין קוראין לו, (מו) גלי עלמא מודים דמקרינן לה "יברכך": (מח) לומר "יברכך". סיבירא לה, דמה דקומא לן שצריך להקרות אותם מלה במלה הוא לבר מתבה ראשונה, דבה ליכא למטעי⁶⁶: (מט) ואחר-כך מקרא אותם. מדכתיב "אמור להם": (מז) ודרשינן: מלמד שהחזן אמר להם אמרו⁶⁵; ומכל מקום הוא רק למצוה לכתחלה ואינו מעכב, וראיה לזה מלקמן סערי כה: בית-הענקת שפלה כהנים, עין שם [פר"ח]. וכתב עוד, דהשליח-צבור צריך להקרות מתוך הסדור לא בעל-פה: יד (ב) אין מקבצין וכו'. וכל זה הוא (מה) מן התורה, דילפינן פל זה מקראי: בלשון-הקדש, דכתיב "כה תברכו" — בלשון הזה; ובצמידה, דכתיב "לשרתו ולברך בשמו" — מה שרות בצמידה, דכתיב "לעמד לשרת", הכי נמי ברכה; ובגשיאת פנים, דכתיב "וישא אהרן את ידיו אל העם ויברכם"; ובקול רם, דכתיב "אמור להם"⁶⁶, כאדם האומר לחברו. עוד ילפינן בגמרא דצריך להיות פנים כנגד פנים. וכתבו ר"ב הפוסקים וכמעט גלם, דהני בלהו לעכובא הוא, ואפלו בדיעבד לא יצאו באפן אחר⁶⁷. ובכל אלו טוב שיצא לחוץ קדם "רצה" כשאין יכול לברך כדינו [אחרונים]: (נא) ובצמידה. הינו שיהא הכהנים בצמידה, אבל הצבור רשאים לישיב, רק שיהיו פנים כנגד פנים [מ"א]. והמנהג שהכל צריכין לעמד לפניהם באימה ובכבוד-ראש, וסוטה פרק ז ומגילה פרק ג, וכן משמע ב"אשכול" הלכות ברכת-כהנים, דכתב שהכל צריכין לעמד לפניהם באימה ובכבוד-ראש,

[illegible]

הלכות נשיאת כפים סימן קכח

ביאורים ומוספים

[ביה"ל ד"ה שוב לא יעלה]

צריך לעלות⁶⁷.

57) ואם לא עקר רגליו ב'רצה' וקרא החזן 'כהנים', כתב המשנה"ב לעיל (ס"ק ט) שהמהר"ם מינץ הסתפק אם מחויב לעלות, ולכן יש להזהר שלא להיות אז בבית הכנסת. והוסיף, שבלאו הכי יש לעשות כן כדי שלא יאמרו שהוא פגום, שהרי לא כולם יודעים שלא עקר רגליו בברכת רצה.

[משנ"ב ס"ק מ]

ובתוך הברכה מוֹזִירִין פְּנֵיהֶם⁶⁸.

58) ובגדר 'בתוך הברכה', כתבו הברכי יוסף (ס"ק ט) והקצו"ש (סי' ק ס"ח) שבעוד הכהנים כלפי הדיכל יאמרו 'אשר קדשנו בקדושתו של אהרן', ואז יתפכו פניהם ויאמרו 'יצונו לברך וכו''. מאידך, דעת החדד לאלפים (ס"ק ח) והבן איש חי (שנה א' פ' תצוה ס"ו) שעל הכהנים להפוך את פניהם קודם תיבת 'באהבה', ומ"מ, כתב הא"א (בוטשאטש), שראוי שינהגו כל הכהנים בענין זה באופן אחד.

[משנ"ב ס"ק מא]

ולא שֶׁאֵחָד יִבְרַךְ וְהָאַחֲרִים יַעֲנוּ אָמֵן⁶⁹.

59) וטעם הדבר, כתב המג"א שם (ס"ק יז) שהוא מפני הטיורף. ומקור הדברים בשו"ת המבי"ט (ח"א סוף סי' קפ) שביאר, שיש לחשוש שמחמת צרכים לענות אמן, יבואו לטעות בברכת כהנים, וכעין הדין המבואר להלן (סי"ט) שאין הש"ץ עונה אמן על ברכת הכהנים.

[משנ"ב ס"ק מב]

מִגְבִּיהֶם יִדְהֶם⁶⁰ וכו', הרי דְּצִרִיף נְשִׂיאת יָדִים⁶¹ וכו', וּמִסְתַּמָּא היא הִקְנִית⁶².

60) חזן הגבחת הידיים, כתב בדעת תורה (כאן), שמדברי השו"ע נראה שהוא בגמר הברכה, כדי שתהיה הברכה 'עובר לעשייתה', וכן כתב הגר"ז (סי"ז). מאידך, דעת המאירי (סוטה לט, א) שעל הכהנים להגביה את ידיהם קודם הברכה, וכן כתבו הדעת תורה והכף החיים (ס"ק עז) בשם ספר פענח רזא.

61) ובאופן ההגבחה, כתבו הקרית ספר (הל' תפילה פ"ד מצוה יט) והבאר שבע (סוטה לט ע"א), שכיון שהזרוע כולה נקראת יד, יש להגביה את כל היד כנגד הכתפים מאידך, דעת האבני נור (סי' לא סי"ד) שדי שגיבדו את כפות הידיים, ואין צריך להגביה אף את הזרועות.

ואם רוצה הכהן להגביה את ידיו מעל ראשו [וכפי שנהגו במקדש], כתב הראב"ד (תמיד פ"ז) שכל שכן שרשאי, וכפי שביאר הרד"ל בהגהותיו (סוטה לח, א) שבוה מתקיים גם הפסוק 'וישא אהרן את ידיו אל העם', מאידך, האור זרוע (הל' נשיאת כפים סי' תיא) והיראים (מצוה רסט) כתבו שאין לישא כפים כנגד הראש אלא במקדש, וטעם הדבר כתב היראים (שם) שבמדינה אין השכינה שורה על ידי הכהנים, והתורה הקנאות (סוטה לח, א) הוסיף, שלפיכך יש בהנהגה זו משום 'מיחוי כיוהרא' להראות כביכול ששכינה שורה על ידיו כבמקדש. ועוד, שצריך שיהיה היבר שלא יבוא לברך בשם המפורש, והמגן גבורים (ס"ק ח) כתב בטעם האיסור, שהוא משום כבוד התפילין.

62) ומ"מ יש הבדל בין שתי הלכות אלו, שהגבחת הידיים כנגד הכתפיים היא לעיכובא, וכפי המבואר להלן ס"ק נ. ואילו הגבחת יד אחת יותר מחברתה, כתב בהגהות מיימוניות (שהוא מקור הדין בבית יוסף) שכן ראוי לעשות על פי הקבלה, ומשמע שאינה לעיכובא. וכן דקדק בשו"ת אבני נור (או"ח סי' לא אות י) מלשון

ההגהות מיימוניות שם שכתב 'יש להגביה', שמשמע שאין זה חיוב גמור, ואין זה עיקר הדרשה מהפסוק.

וכן איטר יד, כתב הגר"ח קניבסקי (קונטרס איש אטור) שיגביה יד ימין של העולם, ולא יד ימין שלו.

[משנ"ב ס"ק מד]

בְּשֶׁעָה שְׂפוֹשְׁטִים כְּפֵיהֶם⁶³.

63) אמנם, שלא בשעת הברכה, כתב העטרת זקנים (אות ה) על פי הוזהר שאסור לאדם לזקוף אצבעותיו בחינם, שמעורר הדינים וגורם קללה לעצמו, ובשו"ת רבבות אפרים (ח"א סי' צג) כתב בשם הגר"ח קניבסקי, שההקפדה היא דוקא בזקיפת הידים מעל הראש, אך לא בחלוקת האצבעות.

[משנ"ב ס"ק מה]

דְּבָה לִיקָא לְמַטְעִיָּא⁶⁴.

64) ובשעה"צ לקמן (סי' תקפה ס"ק לא) כתב שדעת הגר"א היא שהעיקר כדעה זו, ומ"מ מנהגו כהרמ"א. וראה שם, שלמד מזה לענין הקראה בתקיעת שופר, שבמקום שאין מנהג, טוב יותר שלא להקרות בתקיעה ראשונה, כדי שלא יהיה הפסק.

[משנ"ב ס"ק מט]

מְלַמֵּד שֶׁחֶזֶן אוֹמֵר לָהֶם אֲמֵן⁶⁵.

65) וכשהש"ץ מקריא, כתב בשו"ת שבט הלוי (ח"ג סי' טו) שצריך להקריא לכהנים בקול רם, וכן דעת הגר"ש אלישיב (הערות למסכת סוטה לח, א) שהמקריאים בלחש טועים, וכמפורש בבל בו שיש להקריא בקול רם. וכן כתב הגר"ש אויערבך (הליכות שלמה תפלה פ"י דבר הלכה אות כה), ותמה על מנהג העולם להקריא לכהנים בלחש [וראה מאירי סוטה לט, א]. וליישב את מנהג העולם בזה, כתב בשו"ת צ"ץ אליעזר (ח"יד סי' יז) שהוא כדי שלא יראה כאילו הש"ץ מברך יחד עם הכהן [וראה שם שיש הסוברים שזר האומר 'יברכך' עם הכהנים, אפילו אם אינו נושא את כפיו עובר בעשה, של 'כה תברכו' - אתם ולא זרים].

[משנ"ב ס"ק נ]

וּבְקוֹל רָם, דְּקָתִיב "אָמֹר לָהֶם"⁶⁶.

66) ועל פי זה כתב הבית הלוי על התורה (סוף חומש בראשית) שאין כהן יכול לצאת בברכת כהנים של חבירו מידן שומע כעונה, כיון שצריך לאומרה בקול רם, ואי אפשר שבשמיעה יחשב קול רם. אמנם, החזו"א כתב (או"ח סי' כט ס"ק ג) שענין שומע כעונה הוא התאחדות השומע והשומע, זה בדיבור וזה בשמיעה, עד שגם הדיבור מתייחס למצות השומע, וכפי שמצינו במצוות שיש תנאים הנצרכים לדיבור שבהן כדי שיצאו בו ידי חובה, כקריאת מגילה מתוך הכתב ולא בעל פה, שגם תנאים אלו מתייחסים לשומע כאילו עשאו, ולכן אף ברכת כהנים שעיקרה היא אמירת הברכה, אלא שיש תנאי נוסף שהדיבור יהיה בקול רם, מועיל בה דין שומע כעונה, שאף ה'קול רם' מתייחס לשומע, וצ"ע.

אכן, דעת הגר"ח סולאוויצ'יק (הובא בחי' הגר"ז החדשים על מסכת סוטה לח, א בשם הגר"ד) שאין טעם הבית הלוי משום חיסרון של 'קול רם', אלא שכיון שדין ברכת כהנים היא לאמרה לישראלים, וכדכתיב "אמור להם", ודרשו חז"ל (סוטה לח, א) כאדם האומר לחבירו, וכשכחן שומע מחבירו אין זה חשוב כאילו הוא מדבר בפני ישראלים. ובשו"ת משיב דבר (ח"א סי' מז) כתב, שאין יוצאים ידי חובת ברכת כהנים מדין שומע כעונה, משום שברכה זו היא כמו תפילה, שהבקי בה אינו יוצא ידי חובה על ידי המשך במילואים עמוד 2

הלכות נשיאת פנים סימן קכח

ביאורים ומוספים

[משנ"ב ס"ק נא]

ואינו יכול לעמוד אלא על-ידי סמיכה⁶⁹, לא ישא פפיו⁷⁰.

69) ובגדר סמיכה, ביאר לעיל (סי' צד ס"ק כב) שמדובר באופן שאם ינטל הדבר שסומך עליו יפול, וראה מה שכתבנו שם.

70) ואם יכול לעמוד כשאומר את התיבות "יברכך" וכו', אלא שיצטרך להישען בין תיבה לתיבה, דעת הגרי"ש אלישיב (שו"ת ישא יוסף ח"ב סי' לב) שיכול לישא את כפיו, וישען בשעת שהשי"ץ מקריא לכהנים, וכמו שכתב המשנ"ב להלן (ס"ק נב) לגבי דין הגבהת הידיים, שיכול להניח את הידיים בין תיבה לתיבה, וכן כתב בשו"ת אבן ישראל (ח"ז סי' י).

[משנ"ב ס"ק נב]

אינו נושא פפיו, ואפילו בדיעבד מעכב⁷¹.

71) ומטעם זה כתב הפמ"ג (א"א ס"ק כא) שכהן שנקטעה ידו אינו נושא כפיו. ובשו"ת אבני נור (או"ח סי' לא) כתב, שדוקא אם נקטעו שתי ידיה לא ישא כפיו, שאינו יכול לקיים את המצוה של נשיאת כפיים כלל, אבל אם נקטעה ידו אחת, שמקיים את המצוה בידו השניה, ישא את כפיו, אלא שמספק לא יברך ויבקש מכהן אחר שיוציאו. ודעת הגרש"ז אויערבך (הליכות שלמה תפלה פ"י ה'), שכל זה בכהן שדש בעירו ולפיכך לא יבוא להסתכל בידיו, אך אם לא דש בעירו, לא ישא כפיו, כיון שמומו ניכר אף אם מכסה את ידיו בטלית.

[משנ"ב ס"ק נג]

לקאורה פשוט שאינו יכול לישא פפיו⁷².

72) אמנם אם קרלו נמוך אך שומעים אותו תשעה מהקהל, כתב בשו"ת אור לציון (ח"ב פ"ח תשובה ד) שיכול לברך, כיון שמתקיימת נשיאת כפיים בעשרה.

[משנ"ב ס"ק נה]

ובדקתיב "ואני אברכם"⁷³.

73) וכן כתב להלן (ס"ק קמו) בשם הרמב"ם, שהפסוק "ואני אברכם" מוסב על הישראלים המתברכים מפי הכהנים. אמנם, לעיל (ס"ק ב) כתב, שמחכתוב "ואני אברכם", יש ללמוד שאף הכהנים בכלל הברכה. ובגמ' (חולין מט, א) נחלקו בזה רבי ישמעאל ורבי עקיבא, האם הפסוק "ואני אברכם" מתפרש על ישראל או על הכהנים.

[משנ"ב ס"ק נח]

אף שקבר הורידו פפיהם⁷⁴.

74) ואף שבלאו הכי אסור לדבר בשעת חזרת השי"ץ, כמבואר בשו"ע לעיל (סי' קכד ס"ז), כתב הגר"ח קניבסקי (שיח הלכה אות נז) שמ"מ אסור להם לדבר אף כאשר כבר שמעו חזרת השי"ץ קודם לכן.

[משנ"ב ס"ק נט]

הינו רב הצבור⁷⁵.

75) וכמו שפסק השו"ע לעיל (סי' קכד ס"ט) שהמברך אינו צריך

להמתין לאלו שמאריכים בעניית אמן יותר מדאי.

ואם המיעוט שמאריכים אינם מאריכים יותר מדאי, אלא שרוב הציבור אמרוהו במרוצה, כתב בביה"ל לעיל (שם ד"ה שמאריכין) שחייב השי"ץ להמתין למיעוט, אלא שבסתמא אין לתלות בזה.

[משנ"ב ס"ק ס]

ועקשן שהמנהג לומר לפניהם בירידתם מן הדוכן "ישר"76, מהנכון שלא ירדו הפניהם מהדוכן עד לאחר שישלח צביון קף⁷⁷.

76) הטעם שנהגו לברך בכך את הכהן, ביאר המטה אפרים (סי' תקצב סי"א) שהוא כהחזקת טובה על הברכה שבירך אותם, וכדי להוסיף להם אומץ ולחזקם בעבודת ה'. ובשו"ת מהר"ם מינץ כתב (סי' פז) שכוונת ברכת "ישר כחך" היא, כשם שגמרת מצוותך זו, כן תזכה לעשות עוד מצוות.

ואף שהכהנים מצויים ומחויבים לברך את ישראל, כתב הרש"ש (שביעית פ"ד משנה ב) שיותר להחזיק להם טובה על כך, וכשם ששנינו (שם) אוכלים פירות שביעית בטובה ושלל בטובה, הרינו שאף שאדם מצווה להפקיר פירות שדהו בשביעית, מימ מותר להחזיק לו טובה על כך.

ובשו"ת הר צבי (או"ח ח"א סי' סב) כתב, שצריכים הכהנים להיזהר שלא לענות על ברכת הקהל 'ברוכים תהיו', שהיא לשון ברכה, משום שיש לחוש למה שמשמע מדברי הרמב"ם שכהן המוסיף על הברכות עובר ב'בל תוסיף' אף בלי נשיאת כפיים [כמובא בביה"ל להלן ס"ז ד"ה ואם הוסיף]. מאידך, הערוך השלחן (ס"ק כד) לא חשש לזה, וכתב שמשגיבים הכהנים למברכיהם 'ברוכים תהיו'.

77) לכאורה כוונתו לפי המנהג שנהגו בחוץ לארץ שאין נושאים כפיים רק במוסף של יום טוב [כמובא ברמ"א להלן סמ"ד]. שאז מיד אחר ברכת כהנים ואמירת 'שים שלום' אומר השי"ץ קדיש [חוץ מיום ראשון דסוכות לנהגים לומר אז הושענות], אבל בארץ ישראל, שנהגים לישא כפיים בכל יום, ברוב ימות השנה אין קדיש לאחר חזרת השי"ץ, ואין חשש שיתבטל העם מעניית 'אמן' יהא שמה רבא'.

[משנ"ב ס"ק סה]

לפי שהוא חייב על הקץ לשמץ כל הקרבה מפי הפניהם⁷⁸.

78) ומטעם זה, אף כל ברכה שיוצאים בה השומעים ידי חובתם כתב לעיל (סי' קכד ס"ק לח, בשם המג"א) שלא יתחיל אותה המברך עד שתכלה עניית אמן מפי כל הציבור. וכן לענין חזרת השי"ץ, כתב בביה"ל שם (סי' ד"ה אין צריך) שנחלקו הפוסקים, אם כיון שכולנו בקיאים רשאי השי"ץ להתחיל את הברכה אף קודם שכלתה עניית אמן מפי הציבור, או שדינה כברכה שצריכים הציבור לצאת בה ידי חובה, ואין השי"ץ רשאי להתחיל את הברכה עד שתכלה עניית אמן מפי הציבור [וראה מג"א כאן ס"ק כח, שהשי"ץ המתחיל 'שים שלום' ימתין עד שתכלה עניית אמן מפי כל הציבור].

ה באר הגולה

הלכות נשיאת פנים סימן קכח

א שם ב שם
ג פה"י כח"י י"ח
ד סוף טו
ה סוף טו
ו שם לדעת הרמב"ם
ז פה"י סוף הלכות תפלה

(נב) ובנשיאת פנים, (כו) (נג) ובקול רם: טו ואחר-כך מתחיל שליח-צבור 'שים שלום', ואז הפתנים מתזיזים פניהם להיכל (נד) ואומרים (כו) 'רבון העולמים עשינו מה שגזרת עלינו, עשה אתה (נה) מה שהבטחתנו, השקיפה ממעון קדשך מן השמים וברך את עמך את ישראל': הגה ונארכי בתפלה זו עד שישם שליח-צבור 'שים שלום' (נו) ושיענו הצבור אמן על (כח) שניהם. ואם אינם יכולים להאריך כל-כך (נו*) יאמרו 'אדיר בפרוס' וכו' גדלקמן סימן קל (רש"י פ' אלו נאמרין והנהות מיימני): טז באין הפתנים רשאים להתזיז פניהם עד שיתחיל שליח-צבור 'שים שלום', ואינם רשאים (נז) לכך אצבעותיהם עד שיחזירו פניהם, ועומדים שם, (נח) ואינם רשאים לעקר משם עד שישים שליח-צבור 'שים שלום'. גי'ש מי שאומר שצריכין להתמתין (נט) עד שישים הצבור (ס) לענות אמן אחר ברכת 'שים שלום' (וכן המנהג): יז 'בשמתזיזין פניהם, (סא) בין בתחלה בין בסוף, לא יחזירו אלא דרך (נט) גמין: הגה כשיוודין מן הדוכן לא יגעו במנצליהם (ל) (סב) המטנפים, ואם נוגעים לשלוח ידיהם לתפלה שיתפללו אחר-כך (אגודה פ' היה קורא): יח באין המקרא שקורא 'כהנים' רשאי (סג) לקרות 'כהנים' עד שיכלה (סד) מפי הצבור אמן שעונים אחר ברכת (לא) 'מודים', 'ואין הפתנים רשאים להתחיל ברכת 'אשר קדשנו בקדש' של אהרן' עד שיכלה דבור קריאת 'כהנים' מפי הקורא. ואחר שברכו הפתנים 'אשר קדשנו בקדש' של אהרן אינם רשאים להתחיל 'יברכה' עד שיכלה (סה) מפי כל הצבור

באר היטב

שלו, כשעומדים תחלה פניהם למזרח יפנו לצד דרום ואח"כ למערב נגד הצבור, ובחזרתם יפנו לצד צפון ואח"כ למזרח כלפי ארון, ולא כיו"מ איפכא שמהפך פניו לצד שמאלו ונמצא מהפך עצמו בימיו, ב"ח ט"ז מ"א פ"ח והר"ב ז"ח ס"ו, וישן באר-עשק ס"ו קו. כשיוודין מן הדוכן יחזירו פניהם קצת להיכל כחלמיר הנפטר מרבו, מ"א: (ל) המטנפים. וחי"ה פשהם נקיים כמ"ש ס"ד ר"ס ח"ח. וברקא במנצלים שצריכים קשירה שנגע בהם, אבל במנצלים שאין צריך לגע בהם א"צ נטילה, שכנה"ג: (לא) מודים. לא כתב כאן מפי

משנה ברורה

לאתר שישם שליח-צבור קדישה, כדי שלא יתבטלו הפתנים והעם מעניית 'אמן' והא שמה רבא' ושאר אמנים עלי-ידי זה, כמו שפיעי: יז (סא) בין בתחלה בין בסוף וכו'. פרוש: בתחלה כשעולין לדוכן ופניהם כלפי התיכל שהוא במזרח, וקורין להם 'כהנים', מתחילין להתזיז פניהם כלפי העם (נג) לצד זמין שלקם שהוא בדרום, ואחר-כך למערב נגד הצבור, ובסוף כשמתחיל השליח-צבור 'שים שלום' ומחזירין פניהם כלפי הקדש, מתחילין להתזיז פניהם דרך זמין שלקם שהוא בצפון, ואחר-כך לצד המזרח נגד התיכל. כשיוודים מן הדוכן, לא יחזירו אחוריהם להיכל, אלא יצדדו ויחזירו פניהם קצת להיכל, כחלמיר הנפטר מרבו, שמתזיז פניו אליו בצאתו מלפניו [אחרונים]: (סב) המטנפים. נראה דהכי קאמר: סתם מנצלים מטנפים הם [א"ר ופמ"ג]: יח (סג) לקרות 'כהנים' עד שיכלה וכו'. זהו (נד) לפי דעה המבארת לעיל בסעיף י' דבמקומות שנושאים בפניהם אין אומרים 'אלהינו ואלהי אבותינו ברכנו' וכו', אלא תכף אחר סיום ברכת 'מודים' קורא השליח-צבור 'כהנים', אבל לפי מנהגנו שתמיד השליח-צבור אומר 'אלהינו ואלהי אבותינו', כמו שכתב הרמ"א שם, לא שיהי כלל דין זה, דהא שוקה בלאו הכי הרבה יותר עלי-ידי אמירתו 'אלהינו ואלהי אבותינו': (סד) מפי הצבור וכו'. הגיו (נה) רב הצבור: (סה) מפי כל הצבור. לפי שהוא חייב על העם לשמע כל הברכה מפי הפתנים¹⁷⁸. ולחכי דקדק המחבר בכאן וכתב 'כל הצבור', להורות דאף אם יש קצת אנשים שטועין ומארכין באמן יותר מדי, צריך להמתין גם עליהם, לפי שהחייב הוא על כלם לשמע. (ט) וכל זה הוא לשיטת המחבר לעיל בסעיף יג שפסק דאין הסזן מקרא תבת 'יברכה', ועל-פני צריך להזהיר הפתנים בהתחלתם 'יברכה', אבל לדין שהסזן מקרא גם תבת 'יברכה', יש אזהרה על הסזן שלא יתחיל להקרות תבתה של 'יברכה' עד

שער הציון

(מט) טור: (ז) מגן-אברהם: (גל) רש"י בסוף טו: (נג) גדלעיל במשנה ברורה סימן נא סעיף-קטן ג. ואף דאפשר הנה לרחות דנה מחזי פעונה אחר ברכת עצמו שפסקתו גם-כן על ענין זה, מכל מקום בלאו הכי אמירתו לאו ברכה גמורה היא, שאין בה שם ומלכות: (נג) הסקמת אחרונים. וכתב הפריימגרים דגם באשר אולין בטר זמין דעלמא: (נד) עלת-תמיד: (נה) עלת-תמיד ומגן-אברהם ומגן-אברהם, ולא כש"ד: (נו) כש"ד ורש"א:

מילואים הלכות נשיאת כפים סימן קכח

המשך מעמוד 8

[משנ"ב ס"ק נא]

והמנהג שכתב עזריהו⁶⁸.

68) מלשוננו שכתב שכן הוא המנהג, כתב בשו"ת ציץ אליעזר (חי"ד סי' יח) שמשמע שחולים ותשושי כח שקשה להם העמידה, יכולים לשבת על מקומם.

ואף כשאין כהנים, והשו"ץ אומר א"א, כתב האדר"ת (עובר אורח לסי' קכז) שצריך הציבור לעמוד, כמו בברכת כהנים [וכמבואר במאירי סוטה לח, א], אולם הציץ אליעזר (שם) כתב, שמכך שהשמיט המשנ"ב דין זה, נראה שסובר שאין המנהג כן.

חבירו. והאדר"ת (הובא בספר ברית הלוי, מילואים עמ' קט) כתב, שאין יוצאים בברכת כהנים ע"י שומע כעונה, משום שצריך בה 'לשון הקודש', ועל ידי השמיעה אין זה נחשב אמירה בלשון הקודש.

[משנ"ב שם]

ואפילו בדיעבד לא יצאו באפן אחר⁶⁷.

67) ודינים אלו עיקרם על עצם הברכה, דהיינו "יברכך" ו"ישא", ומטעם זה כתב בשו"ת שבט הלוי (חי"ד סי' כח) שאף אם לא יברכו ברכת 'אשר קדשנו במצוותיו' לא תיקנו כלום, כיון שהעיקוב הוא בברכת "יברכך" וכו'.

הלכות נפילת אפים סימן קלא המשך מעמוד יב

28) ובטעם הדבר כתב בתרומות הדרשן (פסקים וכתבים סי' פ), שדומה הדבר לדין אמירת 'למנצח' בערב פסח, שאין אומרים אותו בשחרית מחמת הקרבת קרבן התמיד שאחר חצות.

וכתב בשו"ת שבט הלוי (חי"ד סי' יח), שהיינו דוקא באופן שהחופה תתקיים מבעוד יום, אבל אם החופה תתקיים בלילה אחרי צאת הכוכבים, יש לומר תחנון אף במנחה גדולה וכל שכן בשחרית. אך אם מתפללים מנחה קטנה ואחר כך ערבית ואחר כך עושים החופה וכל שכן אם מתפללים במקום החופה, אין אומרים תחנון. והוסיף, שהחתן עצמו בכל אופן לא יאמר תחנון. אמנם דעת הגרש"ז אייערבך (אשי ישראל פכ"ה הע' פב) שאפילו אם נאספו לכבוד החתונה, יש לומר תחנון, אם לא שהחתן מתפלל עמוהם שאז אין לומר תחנון.

[משנ"ב ס"ק נב]

ולא בבית הקנסת ביום מילה²⁹.

29) ואם ספק אם תתקיים המילה ביום זה, דעת הגרי"ש אלישיב (אשי ישראל פכ"ה הע' צב, מילה שלמה פ"ב תשובה מ) שיאמרו בעלי הברית תחנון. מאידך, דעת הגר"ח קניבסקי (אשי ישראל שם) שלא יאמרו תחנון, שספק תחנון להקל.

יאמרוהו הציבור כלל, אף אם האבל יוצא מהחדר.

25) ולקמן (סי' תרפג ס"ק א) ציין לעיין בשערי תשובה שם (ס"ק א) שהביא מחלוקת הפוסקים בזה. וסיים המשנ"ב שם, שהאבל עצמו בודאי לא יאמר.

26) וטעם החילוק שבין ראש חודש לחנוכה, מבואר במג"א (ס"ק י), שכיון שלדעת התניא רבתי (סי' סח) יש לומר הלל בחנוכה אף בבית האבל, משום שהלל זה הוא חיוב מדינא, ואילו בראש חודש אין לומר הלל בבית האבל, משום שאינו אלא מנהג, לכן אנו פוסקים שלא יאמר היחיד הלל של ראש חודש לאחר שחזר מבית האבל לביתו, שהרי יש אומרים שיחיד אינו אומר הלל בראש חודש, ועשרה שפרשו מן הציבור לבית האבל דינם כיחידים, מזה שאין כן בחנוכה, שלכל הדעות יחיד גומר בו את ההלל, לכן על כל פנים יאמר אותו היחיד לאחר שחזר מבית האבל אל ביתו.

[משנ"ב ס"ק נא]

הינו משענה שנקנס לחפה, אכל מקדם אומרים²⁷; ויש מקל"ן אף בשחרית²⁸.

27) וכן הורה החו"א (ארחות רבנו ח"ג עמ' רי) לומר תחנון עד כניסתו לחופה.

הלכות נפילת אפים סימן קלא קלב המשך מעמוד 26

עולה לתועלת נשמת מי שאמירת הקדיש שייכת לו.

8) ובביאור הענין כתב באלף המגן (על מטה אפרים סוף הספר דיני קדיש יתום שער א ס"ק א), שבאותו יום מעלים את המת למדרגה עליונה יותר, ולפיכך בודקים את הברכה אם היא ראוי שהוריו יתעלו, כי האב והבן בגוף אחד, ועל ידי מעשיו הטובים של הברכה מתעלים הוריו, וכן להיפך ח"ו.

9) וההבדל בין שני טעמים אלו, כתב הלבוש (ד"ה ואפילו) לענין אם דוחה בן הארציית את בן השלושים לגמרי, או שאינו דוחה אותו אלא מקדיש אחד, שאם אמירת הקדיש היא עבור הנפטר דוחה בן הארציית את בן השלושים לגמרי, אך אם הוא עבור החי אינו דוחה אלא קדיש אחד. וראה ביה"ל כאן (תחילת עמ' טו) שכתב שכן יארציית דוחה את בן השלושים רק מקדיש אחד.

החיים (חי"א פ"ל אות י ס"ק יב) שזה דוקא באופן שאומרים אותו כולם יחד מילה במילה, כדי שכולם יענו אמן בשווה, ואף בשו"ת חתם סופר (ארי"ח שם) כבר עורר בזה, ולפיכך כתב (גשר החיים שם), שלמעשה ראוי מאד להימנע מזה לכתחילה.

ובטעם האוסרים, הוזכר כמה טעמים, בשו"ת בנין ציון (שם) כתב שאי אפשר בצורה זו לשמוע ולכוון, כיון שזה מקדים וזה מאחר. ובשו"ת חתם סופר (שם) כתב שזכות הקדיש היא להיות השליח לזכות את הרבים שאומרים אחריו אמן, וכאשר הרבה אומרים יחד, הרי רק אחד זוכה את הרבים, והשאר הרי הם כמסיע שאין בו ממש. והחזו"א ביאר, שאין לעשות כן כשם שאין שני שליחי ציבור (דינים והנהגות שם).

והאומר קדיש המגיע בדין לחבירו, כתב בשו"ת חתם סופר (יו"ד שם) בשם ה"ש יעקב, שלא היעיל לעצמו ולא הפסיד לחבירו, שהקדיש

